

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Mariani Victorii Reatini Ivreconsulti Et Sacrae Theologiae Professoris,
Annotationes in Commentarivm Hieronymi ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

MARIANI VICTORII
REATINI IVRECONSULTI
ET SACRÆ THEOLOGIÆ
PROFESSORIS,
ANNOTATIONES IN COM-
MENTARIUM HIERONYMI
IN MATTHÆVM.

CAP. I.

Naaſon autem genuit Salmon, *Exe.*] Iſte eſt Salmon princeps tribus Iuda, ſicut in Numeris legimus.] Correximus, iſte eſt Naaſon. Naaſon enim, non Salmon princeps tribus Iuda ſcribitur in Numeris, cap. i. & 2. & hæc lectio manuſcripti aliquot codices retinebant. Si frater aut propinquus abſque liberis mortuus fuerit, alius eius frater accipiat uxorem ad ſuſcitandum ſemen fratris, vel

propinquus ſui.] Sic legunt Florentini codices tres & Brixiani aliqui: Decerat enim antea voces, eius frater.

Tale quid & in psalmis legimus. *Aſcendens in excelsum, captiuam duxit captiuam: accipiet dona in hominibus.*] Correximus vulgata editionis, & codicum manuſcriptorum ſuppletis, accepit dona in hominibus. Nec refert quod in psalmo alia ſit perſona. Satis enim eſt ut tempus fuerit. Accommodauimus autem poſtea ſecundi, & tertij capitis initium ad vulgatæ editionis diſtinctionem. Aliud enim, quam eſſet in vulgata, habebant initium, præter Hieronymi ipſius mentem.

CAP. III.

De filiis inquit, habebat, non de lana. Aliud auſtere veſtis iudicium eſt, aliud luxuria mollioris. Zona aurem pellicea, qua accinctus fuit & Esaiæ, mortificationis ſingulum eſt.] Magis placuit Brixianorum codicum lectio: Mortificationis ſymbolum eſt, hoc eſt ſignum: ſicut dixerat antea auſtere veſtis iudicium.

Sive qui ignis eſt ſpiritus ſanctus, ut Aſia Apoſolorum docent: Quo deſcendente ſedit quaſi ignis ſuper linguas credentium,] Correximus, ſedit quaſi ignis ſuper linguas credentium, ex Brixia codicibus Act. 2. ſeditque ſupra linguas eorum, *Quia ſicut in ipſo vultu* adit.

Cap. IV.

Et habitauit in ciuitate Capharnaum maritima.] Text. Expunximus vocem ciuitate, deſt enim in vulgata editione, & Græco codice. Eamque non habet Hieronymus Eſaiæ 9. dum locum hūc citat.

Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam.] Text. Correximus, populus qui ſedebat in tenebris, ex vulgata editione & Græco codice qui legit *καὶ ἤσθησαν*. Quam lectionem, vt genuinam Matthæi, ipſemet Hieronymus agnoſcit in commentario ſuper nonum Eſaiæ caput: Quamuis ibi tam ipſe quam Lxx. legant, ambulabat, & eam lectionem vox Hæbraica *הלכים* tunc dicit: Qui locus hūc vitauit. In Matthæo igitur ſedebat. In Eſaiâ autem, ambulabat, legendum eſt: Quam vt æque diuerſitatem agnoſcens ibi Hieronymus in commentario, ait inter cetera: Ita

S. Hieronym. Tom. 6.

vt populus, qui vel ſedebat, vel ambulabat in tenebris, lucem videret.

Cap. V.

Inter *αὐτὸν* & *ἑσπεύσθαι* id eſt inter paſſionē & propaſſionem hoc intereſt: quod paſſio reputatur in vitium: propaſſio licet vitij cuius am habeat, tamen non tenetur in crimine.] Correximus, ab exemplariſſimo moniti: Propaſſio licet initiij culpam habeat, tamen non tenetur in crimine. Eſt enim propaſſio ea, qua nos tentationem vocamus: quæ quidem ad culpam initium eſt, non tamen reputatur in crimine, ſi non accedat conſentus.

Et Hieremias in lamentationibus: Bonum eſt homini cum ſederit ab adoleſcentia ſua.] Correximus, ex cunctis editionibus, cū portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Alioquin non etiam viri ſancti mentem aliter citatum teſtimonium allequeretur. Locus eſt. Thren. 3. Hæbraicum, *וְשֵׂעָרָא לְבָבִי לְבָבִי* Græcum, *ὁ ἄσπετος ἄσπετος ἄσπετος* & ἄσπετος ἄσπετος.

Cap. VII.

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.] Text. Expunximus, hunc verſum: Nolite condemnare, & non condemnabimini. Eo quod conſtanter & nō ſolum in Græco, ſed in cunctis apud me manuſcriptis, qui ſunt numero quadraginta ſex, deſit codicibus: meritoque illum, vt non genuinum in marginem Louaniēſes Theologi reiecerunt: Hieronymus illum certe non habet. Adiectus eſt autem ex Luca: Sic enim ſæpe in Biblijs locus loco ſuppletus eſt.

Neg, mittatis margaritas veſtras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & canes conuerſi dirumpant vos.] Text. Vox, canes, ſuperflua eſt, propterea quæ a nobis cancellata: carent enim ea non ſolum omnes ſere manuſcripti codices, verum etiā meliores impreſſi: vt qui Gryphij & Louaniēſium Theologorum ſunt. Nec eam in commentario agnoſcit Hieronymus.

Cap. VIII.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus.] Text. Sic legit vulgata editio. Græcus autē codex: *ἐγὼ ἄνθρωπος εἰμι καὶ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας*. Ego homo ſum ſub poteſtate. Vtraque lectio bona.

Et ille pariter ſenſus impletur, de quo ſupra diximus in centurione, ſilem gentium fieri prærogatiuam.] Correximus ad fidem manuſcriptorum codicum: De quo ſupra diximus, in centurionis ſide gentium fieri prærogatiuam.

Cap. IX.

Vterque enim populus cæcus erat, Domino per hoc ſæculum tranſeunte, & cupienti reuerſi ad domum ſuam.] Emendauimus, cupiente: Ex ponit enim illud. Cum autem veniſſet Ieſus in Domum.

Cap. XI.

Pauperes euangelizantur: Vel pauperes ſpiritu, vel ce rē operibus pauperes, vt nulla inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione diſtantiæ ſit.] Correximus ad exemplarium fidem: Vel certe opibus pauperes.

Cap.

Q

Cap. XII.

Constringit eos Syllogismo, quem Graeci vocant ἀποκτες, nos inveni-

Quidam fratres Domini de alia uxore Ioseph filios suscipiuntur, se-

Cap. XIII.

Vt adimpleatur in eis prophetia Esai.] Text. Correximus, & ad-

Lubrica est eorum possessio: dum huc, illucq; circumferuntur. Et in-

Si habuerit tantam fidem ita ut montes transferat.] Correximus,

Cap. XIV.

Ego non excuso Herodem, quod in iis. Et nolens propter iuramen-

Herodias timens ne Herodes aliquando respiceret, vel Philippo fratri

Cap. XV.

Et quia crebro toritur in ecclesiasticis scripturis, scandalum: breui-

Diets Et i. s. Dei agricultura, Dei edificatio estis: Et in alio loco:

Cap. XVI.

Illud quoq; quod in psalmo legitur: Filij hominum usquequo gravi-

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ... Et ita alibi semper. Sicut enim

Cap. XVII.

Et ecce apparuit illis Moyses & Elias cum eo loquentes.] Emenda-

Vox quoque de celo patris locutus est illis: quia Et testimonium

Cap. XVIII.

Scio quosdam istum qui habuit decem milia talenta, diabolum

Cap. XIX.

Non dixit, qui reliquisis omnia. Hoc enim & Socrates fecit philo-

Cap. XX.

Tolle quod tuum est, & vade.] Iudaeos intellige, non gratia, sed opta-

Cap. XXI.

Pullus quoque lasciuus, & fenorum impatiens cum matre, secun-

habuisse dominos dicitur: quod ipse non vno tantum errore, vnoq; dogmate teneretur obnoxius, sed multis erroribus dogmatibusque subditus esset: Multos dominos, multos vocans errores. Quae lectio venio: est, & sensum Sanctissimi viri magis alluquitur.

Qui à Propheta mons corruptus appellatur. Hicr. 31. 25. & dicitur scribitur. Vbi nos habemus, pestifer.

Cap. XXIII.

Pistariola illa decalogi, phylacteria vocantur. Emendauit, Pycatiola, est enim πικτήριον libellus, epistolum, tabella, paruaque scriptura: vox ducta πικτός, & πικτός: quo nomine liber significatur: De quare vide Suidam. Lampadius in Alexandro, sit perlegebat cuncta Pycatia: Ab eo Hieronymus Pycatiolum dixit.

Scriba & Pharisai totum iustrans orbem, propter negotiationes, vel diueria lucra, tam à discipulis captanda, quam per imaginem sanctitatis, studiū habebant de gentibus facere projectum, id est aduenam. Tres prædicti codices ita legunt: vel diueria lucra à discipulis captanda, quasi per imaginem sanctitatis. Nos nihil mutauimus. Vtraque enim lectio bona, nisi quod pro studiū, illudm repositum.

Si quis in contentione, seu in aliquo iurgio, vel in causa ambiguo, iurasset in templo, & postea conuictus esset mendacij, non tenebatur criminis eius. Correximus, non tenebatur criminis reus, iisdem talibus optulantis codicibus: & statim, tenebat pro retinebat, ibi: Perijuri reum nemo retinebat.

Si autem perijurasset in dono, vel in oblationibus: Hoc est in hostijs, in victimis, & in similia. Et cetera qua offeruntur Deo super altare: haec studiōssimè respiciantur. Correximus, & in similia, Carthusiano codice, ipsoque orationis contextu suppetas suggerentibus: Alroqui opus non erat subdere, Et ceteris. De similia autem quae farinae flos erat oblatione, quae proprie donum, vta sacrificio differret, appellabatur, habes in Leuitico, & Numeris multa.

Barachia lingua nostra, benedictus Domini dicitur: & sacerdotis Ioiada iustitia, Hebraeo nomine demonstratur. Quod Barachias, id est בְּרַכְיָהוּ Benedictum Domini significet, nemo Hebr. icè eruditus ignorat. Quod autem Ioiada, hoc est יְהוֹיָדָה Domini iustitia exponatur, nemo sciret, nisi iustitia pro bonitate ipsa, quod saepe fit in scripturis sacris, acciperetur. Quippe cum aliqui Ioiada, Domini cognitio seu scientia interpretatur, non autem Domini iustitia. Latè enim iustitia vox patet: vide Psalmus 18. Iustitia Domini recta, iustificantes corda: Praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos, similibet habet significacionem. Vox quae Hebraice ibi non est: בְּרַכְיָהוּ sed בְּרַכְיָהוּ. Sicut Plalmo 17. Et iustitias eius non repulsi me: pro iustitijs eius, בְּרַכְיָהוּ legitur in Hebraeo.

Hierusalem non iaxa, & adificia ciuitatis, sed habitatores vocat, quam patrii affectu plangit: sicut in alio loco legitur: quod videns eam fleuerit. Vox, plangit, codicum iustitragio à nobis reposita est.

C A P. XXIV.

Quomodo inquit, quando teneris fuerint in arbore ficus clauiculi, & gemma erumpit in florem, cortexq; folia parturit, intelligitū est iustis aduentum. Correximus, ad fidem manusciprorum codicum. Quando teneris fuerint in arbore ficus clauiculi.

Tunc duo erunt in agro: Vnus assumetur, & vnus relinquetur: Duo molentes in mola: Vna assumetur, & vna relinquetur. Duo in lecto: Vnus assumetur, & vnus relinquetur. Hic tertius versus: Duo in lecto: Vnus assumetur, & vnus relinquetur: additus est ex Euangelio Lucae cap. 17. quillum habet. Sæpe enim, vtilib; diximus, in Bibljs locus vnus ex altero suppletus est: Quod ante ipsum Hieronymum factum, in epistola ad Damasum, quam quatuor præfixit Euangelijs, dilucidè his verbis ille conuenit. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem realius Euangelista plus dixit, in alio, quia minus putauerit, addiderunt: Vel, dum eundem sensum alius aliter expressit. Ille qui vnus è quatuor primū legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimauerit emendandos. Quod autem hic versus, de quo diximus, desit in Mattheo, non solum constat ex multis manuscipris exemplaribus, & etiam ex Græco codice, qui illo caret. Item ex Louanienfium Theologorum editone, qui eum vti adicitur in codice in marginem reterece: Sed præclare, dilucideque ex Hieronymo idipsum appareret: Nulquam enim in commentario, cum alios duos exponat, de illo meminit. Tunc, inquit Hieronymus, duo erunt in agro, quando tempore videlicet consummacionis atque iudicij duo in agro pariter inuenientur, eundem habentes laborem, & quasi parem mentem: sed fructus laboris non æque recipientes. Duæ quoque molentes simul erunt, vna assumentur, & vna relinquetur. In duobus qui in agro commorantur, & in duabus, quæ pariter molunt, vel ynagogam intellige, vel ecclesiam: quod simul molere videantur in lege, & de eisdem scripturis farinae terere præceptorum Dei. Item in sine capitulis. Sæpe diximus hypocritam aliud esse, aliud ostendere: sicut & in agro, & in mola idem videbatur facere, quod ecclesiasticus vit. Sed exitus diuerse voluntatis apparuit. Item paulo post initium capituli 25. Sicut enim duo in agro, & duæ molentes, duos significat populos, Christianorum,

S. Hieronym. Tom. 6.

& Iudæorum, siue sanctorum, & peccatorum: qui in ecclesiam constituti videntur quidem & ipsi arare, & molere, sed cuncta in hypocritis faciunt. Et clarissime infra, dum exponit ea verba, Vigilate itaque. Ex hoc ergo quod infert: Vigilate, quia nesci is diem, neque horam, intelliguntur vniuersi, quæ dixit: id est de duobus, qui in agro sunt, & de duabus molentibus, & de patrefamilias creditit substantiam, & de decem virginibus. Ex quibus sole clarius liquet, Hieronymum eo versiculo cartuisse. Illum enim semper omittit, & quamuis tam ea quæ præcedant, quam etiam quæ sequantur connumeret, interpreteturque, de eo tamen ne verbum quidem in Mattheo faciat. Hoc diximus, ne quis obgannat, si viderit à nobis illud in Mattheo: omisissum est enim, vt diximus, in Lucae, non etiam in Matthei Euangelio.

Cap. XXV.

Qui idcirco omnes virgines appellantur: quia gloriatur in vniuersi Dei notitia, & mens eorum idololatriæ turbæ non constupratur. Correximus, idololatriæ turba, ad fidem manusciprorum codicum, præsertim Medicei, Carthusiani, & Fesulani. Quia gloriatur, inquit, in vniuersi Dei notitia, nec idolorum turba, ac multitudine constupratur, propterea virgines appellatur. Meretrices enim turbs populorum diuercant pedes suos.

Et postquam illud tempus transierit, securitate presumpta, festum cunctis agentibus diem. Emendauimus, festum cunctos agere diē, ex Brixianis exemplaribus: alioqui nullus sensus.

Omnes virgines surrexerunt, ornauerunt vnaquaque lampades suas, id est sensus, in quibus oleum scientia recipiebant, vt haberent opera virtutum, quæ ante verum iudicem resurgerent. Correximus, ex tribus illis Florentinis codicibus, iunctis etiam Brixianis aliquot: Vt aleret opera virtutum: sic enim ad naturam olei, quo lumen altur, magis alluditur.

Non noua opera parare, sed præteritorum coguntur rationem exolvere. Correximus, eorundem codicum iustitragio, Non noua opera parare.

Quando fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Correximus. Quam diu, vti est in vulgata editione, id est eorum enim Græcè idem est, quod Quam diu, Quatenus.

Cap. XXVI.

Geisemani interpretatur, vallis pinguium. Vt vallem pinguium significet, legendū est Geisemani, quod est Hebraicè גֵּיִסְמָנִי. Verum quia Græcè scriptum in Mattheo inuenitur גֵּיִסְמָנִי alioqui Hebraicè petiti, Syriaca potius nomina esse גֵּיִסְמָנִי, quam Hebraice putant: significareque asserunt, Pecuaria butyri: Quippe cum apud Syros, quorum lingua è Babylone aucta tunc vtebantur Iudæis, idem sit quod Hebraicè בִּטְרִיָּה & בִּטְרִיָּה, idem quod אֲבִיָּה, id est butyrum: Velur illoc dicitur sit a butyro, quod ibi exprimebatur. Hieronymus Hebraicam semper sequens nomenclaturam, etiam in libro de nominibus Hebræis, peritās in sententia, vallem pinguedinū interpretatur: בִּטְרִיָּה דִּבְרֵי דִּבְרֵי vocem accipiens.

Respondeant, quomodo exponunt illud quod ex persona Dei per Ezechielem dicitur: Et in omnibus istis contristabas me. Sic legitur ad verbum apud Lxx. Ezech. 16. וְעַתָּה מִן הַיּוֹם הַזֶּה אֶעֱרָא אֶת הַיּוֹם הַזֶּה: Quo in loco vulgata Latina legit editio: Et prouocasti me in omnibus his.

Nenos inueniant quasi timentes, & retrahentes. Vtrogamus ad mortem. Correximus, retrahentes, ex tribus illis Florentiæ codicibus.

Quid adiuras impiissime sacerdotum? Vt accuses, an ut credas? Si ut accuses, arguunt alij, voluntq; condemnare tacentem: Si ut credas, quare consentis credere voluisti? Murilus antea erat hic locus, nulloque sensu legebatur: Deerat enim verbum, voluntque. Sensus autem est: Si tu Capphas adiuras Christum, vt dicat tibi, an sit filius Dei: Aut hoc facis vt credas, aut vt accuses. Si facis vt accuses, superflua est interrogatio tua: quippe cum absque te alij illum accusent, voluntque etiam tacentem morti addicere. Si autem hoc facis, vt credas, quare consentiam credere tu noluit?

Vt adimpleretur quod dictum est, Dedi maxillam meam alapis: & faciem meam non auerti à confusione sputorum. Correximus, maxillas meas, ex iisdem tribus Florentiæ codicibus, quos citat Lxx. Ita enim ad verbum illi habent Eisa. 50. אֲדַבְרֶנּוּ נִסְיָנוֹתַי אֵלֶיךָ מִן הַיּוֹם הַזֶּה אֶעֱרָא אֶת הַיּוֹם הַזֶּה: & אֲדַבְרֶנּוּ נִסְיָנוֹתַי אֵלֶיךָ מִן הַיּוֹם הַזֶּה אֶעֱרָא אֶת הַיּוֹם הַזֶּה: & אֲדַבְרֶנּוּ נִסְיָנוֹתַי אֵלֶיךָ מִן הַיּוֹם הַזֶּה אֶעֱרָא אֶת הַיּוֹם הַזֶּה.

Cap. XXVII.

Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in pratorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Text. Melior lectio, in pratorio, vti est in vulgatis emendatioribus codicibus impressis: Eam enim retinet omnia ferme apud me manuscipra Bibliorū exemplaria, hoc est, numero quadraginta, inter quæ librum cænobij S. Pauli, sæpè me nominatum, plurimi facio: Assentiantur huic lectio: etiam antiquissimi Montis Cassini codices, Longobardicis caracteribus conscripti, numero decem & septem, & Louanienfium Theologorum omnes: Græcus codex eiusdem lectiois fons, ipse quoque legit, & ἡμεῖς ἡμεῖς. Iure igitur nos eam secuti, emendauimus, in pratorio, tam in textu, quam in commentario.

Q 2

Ervent-

HEBRON VI. 7. 8.

Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha. Golgotha non Golgata, secundum vulgatam editionem legendum esset. Græcè enim *Γολγοθα* scriptum. Verum quia Hebraicum nomen est, seu veterius Syriacum (cuiusmodi sunt cuncta quæ in Evangelij Hebraica putantur: Syriaca enim, siue Chaldaica, è Babylone relata, vulgo tunc erant in usu) *גולגותא* Golgotha, legendum: hoc enim nomine Calvariam illi vocant: sicuti Cacheldema, quod est Syriacè *כחלדמא*, non Acheldemach, Ager sanguinis. Item *אלי אלי למה שבחתני* Eli, Eli, Lamma Sabachthani, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti. Item *גבתא* Gabbatha, idem quod Græcè *Γαββαθα*: hoc est lapidibus stratum: *בב* enim Syriacè idem est, quod Hebraicè *בב*, id est, viam lapidibus sternere. Item *טבתא* Tabitha, *דמוגל*, seu Damula Latine. Demulca esse nomina, nemo Hebraicè peritus asseverabit: Quippe cum Hebraicè Ager non *דב*, sed *שד*: Damula, non *טבתא* sed *דב*: Tonus non *דב*, sed *דב*: Dereliquisti me non *שבתני* sed *שבחתני*: Puella non *טבתא*, sed *ערתא* seu *ערתא*, dicantur.

Cap. XXVIII.

Erant autem aspectus eius sicut fulgor.] Tex. Emendauimus, fulgur, ex vulgata editione, quæ nullo exemplari dissentiente, ita constanter legitur, & ex Græco, quod habet, *ὡς αστρα*.

IN EPISTOLAM AD GALATAS.

Cap. I.

Fiducialiter agentes in nomine Domini.] Emendauimus, agens. A Tor. 9. Nunc hoc sufficit, ut propter egregios mores, & incomparabilem fidem, sapientiamque, non mediàm, frater dilectus sis Domini.] Emendauimus, sapientiamque non modicam.

Cap. II.

Necdum quippe ad eam mensuram peruenerat, ut possint ei Christi mercedem ex æquo cum maioribus credi. & eundem tenere negotiationis locum, quem Barnabas tenebat & Paulus.] Melior lectio nostrorum codicum. Ut eundem teneret, alioqui Latina locutio claudicat.

Congrega mihi omnes sacerdotes Baal.] Correximus, congrega, tam ex vulgata editione, quam ex LXX. Verba sunt Hieu regis ad populum 4. Reg. 10. Vocatae me, est in vulgata, & in Græco *ἔρχομαι πρὸς ἐσάς*.

Cum autem venisset Petrus Antiochiam.] Cephas est in vulgata, & in Græco, & ita nos emendauimus, tam hic quam paulò infra. Licet enim idem sit Petrus & Cephas, ut latè hic probat Hieronymus, & ut Ioann. 1. legitur, Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: tamen seruanda vbique nomenclatura est.

Aliquotiens cum adole scutulus Roma controuersias declamarem, & ad vera certamina fidei militibus exerceri, currebam ad tribunalia iudicium.] Licet militum nomen ad certaminis vocem magis respondere videatur, tamen verior lectio est, fidei litibus exerceri: vt legunt quatuor manuscripti Florentiæ codices. Medicus, Carthusianus, Fesulanus, & quartus è cœnobio S. Marci: & aliqui etiam Brixiani: Exemplaria quædam similiter è Brixia habent, factis litibus exerceri.

Sed cum uisissim quod non recto pede incedunt ad ueritatem euangelij.] Correximus, incederent, ut in vulgata *ὅτι ἰσοπέδως* nunc est in Græco, pro *ἰσοπέδως*. Vulgata vbique sibi constans, incederent, legitur: altera lectio nec sensum, nec Grammatices sequitur regulam.

Non mihi gratis Christus est mortuus: In quo frustra credidi, si putauit ab ique fide eius in ueteri lege saluari.] Si potui, nostrorum codicum lectio melior.

Omni caro factum, & omnis gloria eius quasi flos agri.] Emendauimus, quasi flos feni: ut est in Lxx. *ὡς ἄσπερος ἡλίαν*. Codicum suffragio: Qui Hieronymi consuetudinem ignorabant, quod Lxx. scilicet, non suam ille citare editionem, ex vulgata locum mutarunt: Quia in re sæpe ab huiusmodi impetibus peccatum est.

Aliud est per legem mori, aliud legi mori. Quod legi moritur, uiuabat ei antequam moreretur.] Correximus, Qui enim legi moritur, Mafculino enim genere proferenda sententia est, unde sequitur, per Euangelicam legem legi pristinæ mortuus est.

Cap. III.

O insensati Galatae, quis uos fascinauit non credere ueritati?] Tex. Hæc uerba, non credere ueritati, scribit in commentario, à se omilla, propterea quod in Origenis exemplaribus non inueniebantur. Legitur, in quibusdam codicibus: Quis uos fascinauit non credere ueritati: sed hoc quia in exemplaribus Adamantij non habetur, omisimus. Assentit hoc ipsum clarius infra, dum exponit ea capituli quinti uerba. Curebatis bene: quis uos impediuit ueritati nõ obedire: Ita scribens. Id quod nunc Latinus poluit interpret: ueritati non obedire, & in Græco scriptum est:

ὅτι ἡ ἀσθένεια ἡ ἐκ τῆς πλῆθους ἐστὶν ἐν ὑπεριόρῳ in superiori loco ita interpretatus est, non credere ueritati. Quod quidem nos in uetustis codicibus, non haberi, in suo loco annotauimus. Licet & Græca exemplaria hoc errore constata sint. Lectio ergo Hieronymi est: O insensati Galatae, quis uos fascinauit? Verba enim quæ sequuntur, non credere ueritati, deerrant apud eum: Propterea inducta ea a nobis esse nemo miretur: quamuis in Græcis Latinisque codicibus inueniri non ignoretur: Inducta sunt etiam à Hieronymo, quamuis suo tempore in Græcis quoque quibusdam exemplaribus inuenirentur.

Insus autem ex fide mea uinit.] Viuet legendum est. Sic enim habetur Habac. 2. tam Hebraicè quam Græcè apud Lxx. qui legunt *ἐξ ἡμετέρου*. De eo autem, ex fide mea, vel ex fide eius, diximus in Annotationibus super Habacuc.

Quod ostenderit Israel in legis opere manum suam, & eam prophetarum, & ipsius Saluatoris pollutam cruce contraxerit.] Correximus, subtraxerit, sicut superius dixerat: dehinc illo manu intrinsecus retrahente loquitur de Zara, mysticè interpretans quid sit quod obstetrix coccinum in illius manu ligauerit, & ille deinde manum retraxerit. Historia habetur Gen. 38.

Cum etiam per Angelos, qui in hominibus sunt, loquatur Deus in Prophetis, dicente Aggeo. Et ait Angelus qui loquebatur in me, ac deinceps inferente. Hæc dicit Dominus omnipotens.] Correximus ad fidem antiquorum codicum dicente Zacharia. In Zacharia enim cap. 2. penes Lxx. ita legitur. In Aggeo autem nusquam.

Mediator autem unius non est.] Tex. correximus, unius non est, ex vulgata editione, ipsoque Græco codice.

Cap. IV.

Deus iudicium tuum regi da, & potentiam tuam filio regis.] Correximus, cunctis codicibus, & editionibus adiuuantibus: Et iustitiam tuam filio regis. Psal. 71.

Vt eorum sedaret inuidiam, qui catechizati de eo fuerant, quod contra legem Moysi, & Deum faceret prophetarum.] Correximus ad exemplarium fidem, qui causati de eo fuerant.

Apostolus enim bis quos stultos dixerat, quos paruulos appellat, hanc sententiam temperauit, & specialem fecit, dum proprie ad personas Galatas, dixerit.] Pro dixerit, dixit, correximus codicum ope.

Obsequium enim, quo putauit amicos fieri ueritate dempto, non tam obsequium est, quam adulatio & assentationem clandestinas magis inimicitias, quam amicitias dici debere. perspicuum est: Sic falsò legebatur antea, correximus: Non tam obsequium est, & assentatio: quas clandestinas magis inimicitias dici debere, perspicuum est. Minutiora quædam alia hoc in capite emendauimus. Vt uiuat, pro uiuet, ibi. Ilimæl autem uiuat in conspectu tuo: uocem, nisi, in illo testimonio addentes. Quando ueni ad uos, non ueni in sermone sapientie: sed homo humilis, atque contemptus, nihil magnum deferens nisi crucifixum. Et similia.

Cap. V.

Si circuncidamini, Christus uobis nihil prodest.] Vulgata editio constanter in cunctis exemplaribus tam impressis quam manuscriptis legit, nihil proderit: similiter & Græcus codex legit *ὅτι ἄρα*. Hieronymus in commentario quinque, hoc est, vbicumque locum citat, legit, nihil prodest. Lektionem, ab exemplaribus Hieronymianis de Iteuici mutare ausi non sumus. Ita enim fortè ipse legebat.

Nam quod ait: Si circuncidamini: tale est quasi dicere uoluisse, si circuncidamini.] Incepta proflus, ac eadem replicatio: Correximus, Florentinis, Brixianisque codicibus opitalantibus. Tale est, quasi dicere uoluisse: si carne circuncidamini. Statim quoque: Deo pro Dei subditum, ibi. Nos enim fumus circuncisio, qui spiritu Deo seruimus. Philip. 3.

Perdit ergo gratiam Christi, & Euangelium, quod tenuerat, amittit, qui in aliqua obseruatione legis se iustificari putat. & cum gratiam amiserit, à Christi fide desituitur. & in eius opere non conquestit.] Correximus, & in eius opere conquestit, id est, ab eius opere cessat: exponit enim scitum statim, dum ait: *ἡ χάρις καὶ ἡ εὐαγγελία* enim *ἀπὸ τοῦ θεοῦ*, non ut in Latino malè interpretatum est: Euacuati estis à Christo: sed in Christi opere cessastis. Alioqui sensus proflus contrarius. Brixiani nos codices mouerunt.

Quod si cesset dilectio, & non sit charitas, per quam lex uniuersa completur, publicum quoddam inter homines latrocinium erit, ut contra se inuicem deserentes, leg. mordentes, consumantur ab inuicem.] Correximus, codicum manu scriptorum suffragio defutentes.

Et inter octo Euangelij benedictiones.] Correximus, beatitudines, exemplarium ope.

Cap. VI.

Qui autem infirmus est, holus manducet.] Correximus, manducet, ex vulgata editione Rom. 8.

Hi qui circuncidati Galatas uolebant, disseminauerunt alia Paulum facere, alia prædicare, & suo opere destruere sermonem.] Correximus, & suum opere deltruere sermonem.

Hæc igitur persecutiones hi qui Galatas deprauauerant, declinare cupientes, circumscriptionem pro defensione accipit per uas electæ: quam nunc Apostolus confidentiam in carne uocat: quod scilicet tam gentibus, quas

bus, quos timebant, quam Iudaei, quibus volebant placere, circumcisi-
onem in perfectione proponerent: Nam nec Iudaei persequi eos poterant
nec Gentiles: quos volebant circumcidere, & ipsos legis prae-
cepta servare.] Correximus, ad fidem manusciporum codicum:
quos videbant & profelytos circumcidere: Sensus est: Circumcisos
nec Gentiles, nec Iudaei persequi poterant: Iudaei, quia videbant
illos profelytos circumcidere. Alioqui legendum fuisset, qui vide-
bant. Manuscripti codices suppetias mihi rulerunt.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

Cap. I.

NEC putandum, quod in Latinis codicib. habetur, scriptum esse,
in dilecto filio suo: sed simpliciter, in dilecto: Et siquidem esset ad-
ditum, dilecto Dei, vel dilecto patris, esset simplex intelligentia,
& omnium opinione vulgata, quod dominus noster Iesus Christus dili-
geretur a patre: sed magnum aliquid proprietatis filij concederemus, cui
sic filius diligeretur, vt caetera.] Quis non videat hic mendum sub-
esse, proliquoque contrariam Hieronymi sensu esse sententiam:
Correximus codicum ope: Sed non magnum aliquid proprietati
filij concederemus: cum sic filius diligeretur vt caetera.

Cap. II.

Facientes voluntatem carnis, & cogitationum.] Text. Sic habet
vulgata editio: Hieronymus tamen, mentium, legit non cogita-
tionum, quod est Graecè *λογισμῶν*. Facientes inquam, non vnam vol-
untatem carnis, sed plures: & non solum voluntates carnis, sed
etiam mentium: pro quo in Latinis codicibus habetur, cogita-
tionum. Inter peccatum autem carnis, & mentium, hoc esse pu-
ro: quod carnis peccatum est impudicitia, atque luxuria: & ea
quae per ministerium eius in libidinibus expleuntur. Mentium verò
delicta ad dogmata pertinent contra veritatem, & haereticam pra-
uitatem. Intra quoque, id ipsum multis replicat. Correximus ergo,
ipsum secuti Hieronymum, mentium.

Cap. III.

Propterea curvo genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex
quo omnis paternitas in caelis & in terra nominatur.] Text. Hierony-
mus non habet ea verba: domini nostri Iesu Christi: legit autem
hoc modo. Propterea curvo genua mea ad patrem, ex quo omnis
paternitas in caelis & in terra nominatur. Aut enim in commenta-
rio. Porro quod sequitur, ad patrem, ex quo omnis paternitas in
caelis & in terra nominatur: non vti in Latinis codicibus additum
est: ad patrem domini nostri Iesu Christi: sed simpliciter, ad pa-
trem, legendum: Vt Dei patris nomen, non domino nostro Iesu
Christo, sed omnib. creaturis rationalibus cooptetur. Locum ergo
ad Hieronymi mentem emendauimus.

Caeterum necum ipse pertrahens, ubi de gentibus paternitas am-
bulum legerim, nunc interim aliud non inuenio, nisi vicissim primi
psalmi testimonium, in quo scriptum est. Et adorabunt in conspectu eius
omnes patrie gentium: Et in nonagesimo quinto, & vicessimo octavo. Af-
ferte domino, atriis gentium: afferte domino gloriam, & honorem: Af-
ferte domino filio: arietum.] In vicessimo octavo Psalmo, nulla de
patris merito fit. Propterea cancellata a nobis sunt ea verba, & in
vicessimo octavo, vna cum illo Psalmo versu. Afferte domino filios
arietum: imperius aliquis ea immiscuit, πατριαι est in Graeco.

Tunc impletur in omnibus plenitudo Dei.] In omni plenitu-
dine Dei: vel potius, vti in vulgata legendum: In omnem plenitu-
dinem Dei, quod est Graecè: *εις παντος πληροσθησεται*, & ita nos emen-
dauimus.

Cap. IV.

Hieremias quoque, in secundo alphabeto testatur, dicens, Vt humili-
ret sub pedibus, ius omnes vincos terra.] Correximus, in tertio alpha-
beto. Inuenitur enim hoc testimonium Threnorum capite tertio:
quod caput tertium, tertium quoque, est alphabetum: Primo enim
lamentationum capite, primum, secundo secundum, tertio tertiu-
m, quarto quartum, quod & vltimum est, alphabetum Hebraicè
comprehenditur. Quadruplici enim alphabeto iuuam visis Hiero-
solymitanae Hieremias fleuit.

In fallacia hominum, in nequitia, ad circumventionis errorem.]
Correximus, ex ipso eod. codice: Ad circumventionem erroris.

Ariator itaque, de priori ita nunc dictum, & nobis quasi hominibus
esse concessum, vt ad indignis alienius res faciem moueamur: tranqui-
litateque, inuentis, velut lenis quaedam aura conturbet: nequaquam ta-
men intumescit gurgitis furoris impetu subleuemur.] Correximus, ad
fidem manusciporum codicum: Nequaquam tamen intumen-
tes gurgites, furoris impetu subleuemur.

Occidit super prophetas nostros.] Emendauimus, occide ex 8. cap.
Amos prophetae, cuius haec verba sunt.

EX PROEMIO IN TERTIVM LIBRVM.

Quis sapiens, & intelligit hac: prudens, & agnoscit ista.] Emenda-
uimus, intelligit, agnosceret. Futurum enim tempus habent editio-
nes omnes. Osee 14.

Tychicus enim silens interpretatur.] Ideo forte dicit Tychicum
silentem interpretari, quod est Hebraice *תלמוד*: quia Psal. 50. *תלמוד*
אדני huc incerta, & Iob 38. viscera significat: in quam sententi-
am facit, quod *תלמוד* crustis obducere notet Leuit. 14. & Paral. 29.
quod est Ezech. 13. linire. alioqui *תלמוד* Graece, fortuitum, seu qui
casu euenit, signat.

Cap. V.

Benedictus Deus: minora nescio sustinere, quam mereor.] Correx-
imus, minora nescio sustinere, quam mereor: & infra, charitati
pro charitate, in eo versu. Quae magis vicina est charitati. Et infe-
rius, lactantibus pro lactentibus, in eo versu. Vae, inquit saluatori,
praegnantibus, & lactantibus in die illa, quod est Graecè *θλασ-
σους*. Luc. 21. & Matth. 24. Quo in loco nos habemus, nutri-
entibus.

Ipse est saluator corporis.] Quoniam propinquior atque inferior est
substantia Christi a natura ecclesiae, propterea eam corporis Christi a-
stimo nominatam.] Correximus, codicum ope. Quoniam prop-
inquior atque inferior est a substantia Christi natura ecclesiae.
Corpus enim capite inferius est, illique propinquum: & non
contra.

Cap. VI.

Si genuerit vir centum filios, & annos plures vixerit, & multi fue-
rint dies annorum eius.] Vox, filios, deest ante: verba sunt Ecce-
siae capite sexto.

Et quod in corbonam pro peccato virgo vel vidua, vel totam sub-
stantiam suam effundens, quislibet pauper obtulerat: hoc in Calenda-
riam strenam, & Saturnaliam sportulam, & Mineruale munus,
grammaticus, & orator: aut in sumptus domesticos, aut in templi sti-
pes, aut in sordida scorta conuertit.] Correximus: aut in sumptus
domesticos templi stipes: quo modo corrigendum est etiam in
Gratiano C. Legunt. Dist. 37. Sensus est, aut in vsus domesticos,
aut in sordida scorta, seu turpe lucrum, vt Gratianus legit. Pref-
byteros templi stipes, hoc est, quod templo donatum est, conuer-
tere.

Fidelis autem Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod po-
testis.] Correximus, permittit ex 1. Cor. 10.

Hac autem omnium doctorum opinio est: quod aer iste, qui caelum
& terram medius diuidens, inane appellatur, plenus sit contrariis for-
titudinibus.] Vagari demones per hunc aerem ad tentandos ho-
mines, supra quoque cap. 2. his verbis clarius aperit. Princeps
quippe aeris, & spiritus potestatis, qui in aere isto est, diabolus
intelligitur: qui nunc operatur in filijs disidentiae. In his enim,
qui domino credent, non potest operari. De quo & infra ait.
Non est nobis pugna aduersus carnem, & sanguinem: sed ad-
uersus principatus, & potestates, aduersus rectores tenebrarum
istarum, aduersus spiritalia nequiae in caelestibus. Non quod
diabolus & satellites eius, qui per mundum istum vagantes, pec-
cata hominibus insinuant, in caelo versari queant: de quo ob sua
merita conuertunt: sed caelum dicitur aer iste, qui superanos est,
iuxta illud Saluatoris eloquium, considerate volatilia caeli, &c.

Quamuis autem demones aliqui, ex inferno ad tentandos ho-
mines egressi, versentur in aere (qui tenebrosus & caligine plenus
ad hoc ipsum illis debetur) habeant tamen secum, quocumque pe-
rexerint, inferni poenas: quippe cum infernus ob sua demerita prop-
rius eorum locus, & carcer sit: Sicut & bonis angelis non dimi-
nuitur gloria: propterea quod in ministerium, & auxilium e caelo
ad nos mittantur: si quidem scriptum est, Angeli eorum semper
vident faciem patris mei, qui in caelis est. Hoc autem euemiet vs-
que ad diem iudicij, post illud enim tempus tam boni angeli om-
nes in caelo quam cuncti mali in inferno in perpetuum erunt: Et
hoc modo exponendus est D. Hieronymus, quando alibi sub iu-
dicij diem, demones ex aere in infernum (ad perpetuam scilicet
mansionem) detrudendos asserit: sicut verissime, doctissimeque
hoc ipsum in Augustino interpretatur. Catholicae veritatis asser-
tor, & orthodoxae fidei acerrimus propugnator D. Diuus Thomas
in prima parte summae q. 64. art. 4. & alibi multis in locis: praeter
quod receptum penes Theologos est, vsque ad illum diem, poe-
nam, quam accidentalem vocant, ob mala, quae quotidie operan-
tur, demonibus augeri: vt satis hoc ipsum constare potest ex eo-
dem Diuo Thoma, super quartum librum sententiarum distinet.
50. & alijs in locis. Hunc autem praecipuum ecclesiae doctorum,
Pij V. Pontificis Optimi Maximi mandato, Illustrissimus Cardi-
nalis Vincentius Iustinianus D. Domini ordinis Primas: Et eru-
ditissimus simul, ac nunquam satis laudatus, F. Thomas Marri-
ques, sacri Palatii magister, qui in restituendo Hieronymo pri-
mus manu impulit, & sepe operis pondere fatice centem subleua-
uit animauitque, omni ex parte emendatissimum, integrè
Romae impressum, magna Catholico-
rum vtilitate, nuper Christi Ec-
clesiae reddide-
runt.

IN EPISTOLAM AD TITVM.

CAP. I.

At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere: ut non querant eos in Ecclesia columnas erigere: quos plus cognoscant Ecclesia prodesse: sed quos vel ipsi amant. Ita ex Gratiano 8. q. cap. Moyses, hunc locum restituit. Antiqua enim lectio erat: Vt non querant eos, qui possunt Ecclesie plus prodesse, & in Ecclesie erigere columnas: sed quos vel ipsi amant.

Cum autem nequam filius in vna tecum communicat domo. Magis placuit quorundam codicum lectio: in vna tecum conuiuat domo.

Et à vino abstinerere, & ab vna passa, & à diluitori, quæ solet ex vna nactu fieri potione: omniq; sicera, quæ mentem ab integra sanitate peruertit. Correximus, & a delicatiori.

Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Clemens Alexandrinus primo Stromatum libro, scribit Paulum Iambo tragico vti, dum dicit Philostratum hanc esse meliorem.

In eundem sensum Iambum esse ex Menandri comædia sumptum Hieronymus scribit. Constat similiter ex Arati Phenomenis sumptum, quod Act. 17. similiter Paulus vsurpat, dum ait: Sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsi enim & genus sumus: & quædam sunt & inquit, Aratus: Illud autem, & quædam sunt & inquit, Aratus: quod est Latine: Cretenses semper mendaces, male bestia, ventres pigri: Epimenidis poetæ esse, à Calimacho quoque vsurpatum erudite Hieronymus scribit. Aram autem artem, hoc est, Ignoro Deo, ab Atheniensibus erectam, non solum ex Actis Apostolorum, verum etiam ex Diogene Laërtio in vita Epimenidis diserte apparet. Diogenis autem verba sunt hæc. Vnde & Athenienses cum aliquando peste laborarent, responsa Pythia accepto, urbem exiari oportere, Niciam Nicæratum filium nauis misere, Epimenidemque ex Creta aduocarunt. Profectus autem Olympiade XXVII. Iustitiam urbem, pestemque compefcuit hoc modo. Sumpsit oves nigro, & candido vellere, duxitque in Arium pagum, atque inde quo vellent, abire permisit: his qui illas sequebantur mandans, vbi cumque illa accubissent, singulas mactarent peculiari cuiuspiam Deo: Atque in hunc modum quicquid lues ex eo iam, hodieque per Atheniensium pagos, aras sine nomine inueniri certum est, in eius, quæ tum facta est expiationis memoriam. Non tamen propterea falsum esse quod Hieronymus prodit, dicendum: Aram scilicet erectam fuisse cum hac inscriptione. Dijs Asiae, & Europæ, & Aphricæ: Dijs ignotis, & peregrinis. Cõstat quippe ex eo, ignotis & peregrinis Dijs aras statutas: alteramq; inscriptionem alteram exponere potius, quam destruere: præsertim cum ex multis aris, quas multas fuisse constat ex Diogene, vna primo, altera secundo modo inscribi poterit.

Cap. II.

Ita ne illa erubescat etiam secretum cubile. Hoc est, ita liberis procreandis honeste ac pudice operam nauet; ut ne in ipso quidem cubili turpe aliquid agat, propterea ve illud erubescat: Olim, erubescet. Quamuis sint qui magis per affirmationem legi debere aurent, in huc modum. Ita illa erubescet etiam secretum cubile: Hoc est, si Deum ante oculos semper habebit, erubescet etiam in secreto cubili aliquid in honestum, ac impudicum agere.

Postumus & pudicitiam & incorruptionem, & in doctrina integritate interpretari. Melior lectio, quam nos restituit. Postumus & pudicitia: incorruptionem etiam in doctrina integritate interpretari. Supra quoque restituitur illud locum. Verbum autem domini blasphematus, vel eum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur: vel eum Christi infamatur euangelium, & cetera. Confer loca, & quam recte sint emendata, cognosces.

Vt cunctum populum, cui præsidet, conuersatione, sermone, ac scientia præcedat. Ita ex Gratiano VII. q. i. cap. qualis, restituitur: In quo ultra ædituos, quos custodes ædium ipse vocat, sit mentio etiam de acolythis.

Cap. III.

Viuificauit nos in vitam æternam. Cuncta manuscripta apud me exemplaria, legunt: iustificauit: quod verbum magis conuenit testimonio illi, quod exponit: Vt iustificati illius gratia, hæredes efficiamur secundum spem vitæ æternæ.

Vnde & nobis cura fuit omnes veteris legis libros, quos vir doctus Adamantius in exempla digesserat, de Cæsariensi Bibliotheca descriptos, ex ipsis authenticis emendare. Correximus, in exempla digesserat. Sic enim vocauit Origenes laborem suum, in quo lex veteris instrumenti editiones, columnis inter se separatas, in vnum volumen collegit, hoc est, editiones, LXX. Aquilæ, Symmachi, Theodorionis. Itemque quintam, & sextam, in dolijs repositas: vt alibi ex Epiphano me scripsisse meminimus.

Inter hæresim, & schisma hoc esse arbitramur, quod hæresis peruersa dogma habent: schisma propter episcopalem dissensionem de ecclesia prauiter separet: quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. Cæterum nullum schisma non sibi aliquam conijungit hæresim, vt recte ab ecclesia recessisse videatur. Ita ex Gratiano cap. inter

24. q. 3. & ex manuscriptis codicibus locum restituitur. Antea, interpretantur, & pro pariter separet, separetur: & vox, diuersum deorat.

Omnia vestra in fide sunt. Correximus, ad sensum ipsius Hieronymi, loquitur enim de charitate, & ad fidem vulgata: aditionis cum Græca, tum Latina. Omnia vestra in charitate sunt. Locus est 1. Cor. 16. Vnde & subdit. Diligite inimicos vestros, &c.

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM.

EX PROEMIO.

Qui nolunt inter epistolas Pauli recipere, quæ ad Philemonem scribitur, aiunt &c. Correximus, ad fidem Florentinorum codicum, Qui volunt. Rationes enim, quas subiungit, sunt pro illis, qui volunt hanc epistolam recipere, vt Pauli epistolam, non pro illis qui contrarium asserbant.

Excepto domino nostro Iesu Christo, in nullo sanctum spiritum remansisse. Correximus, permansisse, ex cunctis codicibus, & ex ipso euangelio Ioannis, quod statim citat: Vt super quem vidisset spiritum sanctum descendentem, & manentem in eo, ipsum esse cognouerunt.

Asserere à se se fugari spiritum sanctum, si corpusculi pauli spernecessitatibus seruamus. Correximus, Asserere fugari spiritum sanctum.

Si autem breuitas habetur contemptui, contemnatur Abdias, Nabum, Sophonis, & alij duodecim propheta. Correximus & alij duodecim prophetarum, ex Brixia: codicibus: alioqui præter hos tres, duodecim viderentur esse minores prophetæ: cum tamen non sint omnes, nisi XII.

Cap. I.

Et filij Zebadai ברעמי בןי. hoc est filij tonitruui vocarentur. Correximus ex euangelio Luca cap. 3. ברעמי בןי, quod est Græce βοανρηξ, Boanerges. Syriaca enim vox est, non Hebraica, vt late superius scripsimus.

Gratias, inquit, ago Deo meo semper, memoriam tui faciens: in orationibus meis. Ambiguo verodictum, verum gratias agat Deo suo semper: an memoriam eius faciat in orationibus suis semper. Ita locum restituitur. Antiqua enim lectio erat Gratias, inquit, ago, & memoriam tui faciens in orationibus meis.

Sit talis quos, qui & opus habent, & scientiam: sed non omnis agnitionem habet boni. Vocem, agnitionem, moniti ab exemplaribus nos reposuimus: necessaria enim erat: exponit enim illa verba. Vt communicatio fidei suæ euidentis fiat in agnitione omnis boni.

Onesimus seruus Philemonis, fuga furto cumulans, quadam rei domestica compilarat. Correximus, fugam furto cumulans.

Iam non quasi à domino, sed quasi à conseruo, & eo euangelista, iugnosceretur ei. Correximus, & coeuangelista. Vt enim conseruus, ita & coeuangelistam appellat. Brixia lupperias tulit.

Joseph fratris, sui zeli stimulis incitatus, Israhelitis viginti aureis vendiderunt. Ita legunt Lxx. Genes. 37. hoc est, εινσος, εινσος. Alioqui secundum Hebraicam veritatem viginti argenteis legendum esse, ipse Hieronymus Matt. 26. asserens iustum non fuisse, vt plus venderetur feruus quam dominus.

Non puto tam diuitem fuisse Apostolum, & tantis sarcinis occupatum, vt de preparando ageret hospitio, & non vna contentus cellula, breue corporis sui spatium, aëdes amplissimas existimaret. Error conspicuus, & sibi explaudendus. Correximus ergo ad fidem meliorum codicum: Vt preparato egeret hospitio, & non vna contentus cellula, breues corporis sui spatium aëdes, amplissimas existimaret, hoc est, etiam breuissimas & angustissimas aëdes existimaret amplissimas sui corporis spatio.

Sed vt dum eum spectas Philemon ad se esse venturum, magis faciat quod rogatus est. Correximus, sed vt dum eum expectat Philemon. Infra quoque, biennium, pro biennio, orbem pro orbe, ostenditur, pro ostendit, subtrahimus.

FINIS ANNOTATIONVM.